

Valtiovarainministeriölle

Diaarinumero: VN/35196/2025
Lausuntopalvelu

Luonnos hallituksen esitykseksi Tullin rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi

Medialiitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto valtiovarainministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Tullin rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi ("luonnos"). Esitämme kunnioittavasti huomiomme luonnoksesta erityisesti koskien toimituksellista lähdesuojaa, joka perustuu Suomen perustuslain 12.1 §:n sananvapaussuojaan ja turvaa etenkin jokaisen oikeutta ottaa vastaan tietoa sekä tiedotusvälineiden riippumattomuutta ja toimintavapautta.

Pääviestit

Medialiitto ehdottaa, että valtiovarainministeriö kiinnittäisi luonnoksen jatkovalmistelussa huomiota seuraaviin seikkoihin ja tekisi luonnokseen ennen lopullisen hallituksen esityksen antamista täydennyksiä jäljempänä ehdotetuin tavoin:

- Jatkovalmistelussa tulisi ottaa huomioon Suomen hallituksen ja eduskunnan valiokuntien tuoreet kannat oikeusturvatakuiden tärkeydestä. Lähdesuojan turvaamiseen on kiinnitettävä huomiota ja varmistettava esityksessä, että lähdesuojan alaisen viestin tietoja ei käytetä edes vahingossa. Tavoitteena tulisi olla selkeä, viranomaistyötä tukeva sääntely.
- Medialiitto ehdottaa, että luonnoksen 32 §:än (Katselukiellot Tullin rikostiedustelussa) ja luonnoksen 16 §:än (Rikostiedustelutiedon käytölle erikseen asetettavat rajoitukset) lisättäisiin jatkovalmistelussa momentit, joissa selvästi ilmaistaisiin, että *sananvapauden käyttämisestä julkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 16 §:ssä tarkoitetun lähdesuojan piiriin kuuluvan viestin tietoja ei saa käyttää*.
- Eduskunnan hallintovaliokunta korostaa tuoreessa lausunnossaan toimivien oikeusturvajärjestelyjen tärkeyttä uhkaperusteisen rikostiedustelun sääntelyssä. Eduskunta on kiinnittänyt aktiivisesti huomiota lähdesuojan turvaamiseen.

- Hallituksen mukaan lähdesuoja tulee varmistaa lain tasolla, kun säädetään perusoikeuksia koskevista toimenpiteistä ja rajoituksista.
- Medianvapaussäädös laajensi Suomessa lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piiriä. Euroopan ihmisoikeussopimus ja Euroopan unionin sekä Suomen sääntely edellyttävät lähdesuojan turvaamista.

Luonnoksen jatkovalmistelussa tulisi varmistaa lain tasolla, että lähdesuojan alaisia tietoja ei käytetä

Medialiitto ehdottaa, että luonnoksen 32 §:än (Katselukiellot Tullin rikostiedustelussa) lisättäisiin jatkovalmistelussa neljäs momentti ja luonnoksen 16 §:än (Rikostiedustelutiedon käytölle erikseen asetettavat rajoitukset) toinen momentti seuraavasti: *Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 16 §:ssä tarkoitetun lähdesuojan piiriin kuuluvan viestin tietoja ei saa käyttää.*

Luonnoksen perustelut tai nykyinen laki rikostorjunnasta Tullissa (623/2015) eivät käsittele tilannetta, jossa viranomainen on kuullut tai nähnyt kuuntelu- tai katselukiellon alaisen viestinnän tietosisällön. Ne eivät käsittele tilannetta, jossa viranomainen on kuullut tai nähnyt kuuntelu- ja katselukiellon alaisen viestinnän, vaikka esimerkiksi salaisella tiedonhankintakeinolla saatu tieto on lain rikostorjunnasta Tullissa 54 §:n mukaan ”hävitettävä viipymättä sen jälkeen, kun on käynyt ilmi, ettei tietoa tarvita rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi taikka vaaran torjumiseksi”, ja jossa viranomainen on kuitenkin omaksunut tietosisällön.

Medialiitto kiinnittää valtiovarainministeriön huomiota siihen, että luonnoksessa ei nimenomaisesti kielletä viranomaista käyttämästä suoraan tai välillisesti esimerkiksi virkamiehen ”muistiin jäänyttä” tietoa myöhemmin. Luonnos ei käsittele tilannetta, jossa lähdesuojan alainen viestintä on saatu virkamiehen tietoon, esimerkiksi kuulemalla tai näkemällä, vaikka toimenpide olisi lopetettu tai keskeytetty ja suojattua tietoa koskevat muistiinpanot, jäljennökset tai tallenteet olisi hävitetty. Medialiiton ehdottamien täydennysten tarkoitus olisi selkeästi kieltää esimerkiksi vahingossa viranomaiselle siirtyneen tietosisällön käyttäminen edes välillisesti myöhemmin.

Täydennykset ovat linjassa seuraavien tuoreiden myös valtiovarainministeriötä sitovien Suomen hallituksen ja eduskunnan kantojen kanssa: hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta (HE 50/2026 vp) kirjatut periaatteet ja hallintovaliokunnan lausuntoon 22.5.2026 kyseisestä hallituksen esityksestä (HaVL 12/2026 vp) kirjattu oikeusturvajärjestelyjen riittävyyden korostaminen.

Luonnoksen Tullin rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi kirjatut muutokset ehdottavat tulliviranomaisen käyttöön uusia, tehokkaita keinoja rikostiedusteluun.

Luonnoksessa viranomaiselle ehdotetut rikostiedustelun keinot tuovat tiedustelun osaksi myös lähelle siviilien, yksityisten henkilöiden piiriä.

Medialiiton näkemyksen mukaan nämä uudet, tehokkaat rikostiedustelun keinot edellyttävät selkeää ja informatiivista suojaa toimitukselliselle lähdesuojalle. Medialiiton ehdottamat täydennykset ovat tarpeen tasapainottamaan tulliviranomaiselle ehdotettavia laajoja, uusia tiedosteluoikeuksia ja informoimaan viranomaista selvästi oikeusturvatakeista. Luonnoksen jatkovalmistelussa tulisi varmistaa, että lähdesuojan alaisen viestin tietoja ei käytetä. Tavoitteena tulisi olla selkeä ja tasapainoinen sääntely, joka on informatiivinen ja ohjaa viranomaistoimintaa.

Jatkovalmistelussa tulisi ottaa huomioon hallituksen ja eduskunnan valiokuntien tuoreet kannat oikeusturvatakuiden tärkeydestä

Medialiitto katsoo, että luonnos ei tunnista, eikä ota riittäväällä tavalla huomioon Suomen perustuslain 10 §:n muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 50/2026 vp) ja perustuslakivaliokunnan lausunnon linjauksia (PeVL 30/2025 vp) siitä, miten riittävien oikeusturva- ja valvontajärjestelyiden turvaamiseksi lainsäädännössä tulee säätää myös rajoituksista toimivaltuuksilla saadun tiedon käytölle ja muiden perusoikeuksien suojaamiseen palautuvista rajoituksista tiedonhankinnalle esimerkiksi lähdesuojan turvaamiseksi. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt lausunnossaan asiallisesti huomiota muun muassa epäselvyyden poistamiseen.

Luonnos ei myöskään ota huomioon perustuslaki- ja hallintovaliokunnan tuoreita kantoja oikeusturvatakeiden tärkeydestä ja muun muassa lähdesuojan turvaamisesta lain tasolla. Medialiitto pyytää ministeriötä kiinnittämään asiaan huomiota luonnoksen jatkovalmistelussa tässä lausunnossa kuvatuin tavoin.

Eduskunnan hallintovaliokunta korostaa uhkaperusteisen rikostiedustelun sääntelyssä toimivia oikeusturvajärjestelyjä

Medialiitto kiinnittää valtiovarainministeriön huomiota siihen, että eduskunta on hiljattain kiinnittänyt aktiivisesti huomiota riittävien oikeusturva- ja valvontajärjestelyiden turvaamiseen sekä myös erityisesti lähdesuojan turvaamiseen tuoreissa lakihankkeissa.

Suomen perustuslain 10 §:n muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä (HE 50/2026 vp) 22.5.2026 antamassaan lausunnossa hallintovaliokunta (HaVL 12/2026 vp) on korostanut oikeusturvajärjestelyn riittävyttä. Valiokunta on todennut muun muassa, että ”uhkaperusteisessa rikostiedustelussa korostuvat toimivat oikeusturvajärjestelyt sekä tehokas ja asianmukainen valvonta”. Hallintovaliokunnan mukaan uhkaperusteista rikostiedustelua koskevaa tavallista lainsäädäntöä säädettäessä tulevat noudatettaviksi

perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten mukaiset lain täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta, perusoikeuteen puuttuvan rajoituksen hyväksyttävyyttä ja suhteellisuutta, perusoikeuden ydinalueen koskemattomuutta sekä oikeusturvajärjestelyjen riittävyyttä koskevat vaatimukset.

Hallintovaliokunta toteaa myös, että uusista uhkaperusteisen rikostiedustelun toimivaltuuksista säädettäessä olisi huolehdittava tehokkaan ja riippumattoman laillisuusvalvonnan järjestämisestä. Medialiitto kiinnittää valtiovaraministeriön huomiota siihen, että jälkikäteisen valvonnan keinot eivät auta, mikäli lähdesuojan alaista tietoa vuotaa viranomaiselle vahingossa tai muusta viranomaisen huolimattomuudesta. Tämä osaltaan korostaa selkeän ja informatiivisen lainsäädännön suojan tarvetta tulevassa hallituksen esityksessä toimitukselliselle lähdesuojalle.

Eduskunta on kiinnittänyt aktiivisesti huomiota lähdesuojan turvaamiseen

Perustuslakivaliokunta, lakivaliokunta ja talousvaliokunta ovat vahvistaneet lähdesuojaa eri tilanteissa. Medialiitto viittaa erityisesti perustuslakivaliokunnan lausuntoon PeVL 30/2025 vp., lakivaliokunnan mietintöön LaVM 12/2025 vp. ja talousvaliokunnan mietintöön TaVM22/2025 vp.

Perustuslakivaliokunnan lausuntojen perusteella valiokunnan vallitseva Suomen perustuslakiin pohjautuvaa näkemys on, että yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Perustuslakivaliokunta on myös todennut, että lähdesuojan huomioon ottaminen lainsäädäntöä sovellettaessa ei voi nojautua pelkkiin perustelumainintoihin (PeVL 30/2025 vp.).

Lakivaliokunta on tuoreessa 5.11.2025 mietinnössään, LaVM 12/2025 vp., joka koskee hallituksen esitystä eduskunnalle EU:n poliittisen mainonnan avoimuutta ja kohdentamista koskevaa asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi, tehnyt lakiin perustuslakivaliokunnan lausunnon pohjalta viranomaisen tiedonsaantioikeutta selkeästi rajaavat kirjaukset (*Tarkastusvirastolla ei kuitenkaan ole oikeutta saada sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 16 §:ssä tarkoitetun lähdesuojan piiriin kuuluvia tietoja.*) pykälään 3 § ja 5 §.

Talousvaliokunta on niin ikään tehnyt tuoreessa 2.12.2025 mietinnössään, TaVM 22/2025 vp., joka koskee hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi huoltovarmuuden turvaamisesta ja Huoltovarmuuskeskuksesta sekä turvavarastolain muuttamisesta, lakiin huoltovarmuuden turvaamisesta ja Huoltovarmuuskeskuksesta viranomaisen tiedonsaantioikeutta selkeästi rajaavan kirjauksen (*Huoltovarmuuskeskuksella ei ole oikeutta saada sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 16 §:ssä tarkoitetun lähdesuojan piiriin kuuluvia tietoja.*) pykälään 22 §.

Hallituksen mukaan lähdesuoja tulee varmistaa lain tasolla, kun säädetään perusoikeuksia koskevista toimenpiteistä ja rajoituksista

Medialiitto kiinnittää valtiovarainministeriön huomiota Suomen hallituksen selkeään kantaan, jonka mukaan muun muassa riittävien oikeusturva- ja valvontajärjestelyiden turvaamiseksi lainsäädännössä tulee säätää rajoituksista toimivaltuuksilla saadun tiedon käytölle tai muiden perusoikeuksien suojaamiseen palautuvista rajoituksista tiedonhankinnalle esimerkiksi lähdesuojan turvaamiseksi.

Tässä yhteydessä Medialiitto kiinnittää valtiovarainministeriön huomiota hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta (HE 50/2026 vp). Tämän tuoreen hallituksen esityksen säännöskohtaisten perusteluiden mukaan ”riittävien oikeusturva- ja valvontajärjestelyiden turvaamiseksi lainsäädännössä tulee säätää myös muista menettelyllisistä takeista, esimerkiksi velvollisuudesta ilmoittaa tiedonhankinnasta tiedonhankinnan kohteelle, yksilön mahdollisuudesta erityisten oikeussuojakeinojen käyttöön ja toimivaltuuksien käytön dokumentointivelvoitteesta, samoin kuin rajoituksista toimivaltuuksilla saadun tiedon käytölle tai muiden perusoikeuksien suojaamiseen palautuvista rajoituksista tiedonhankinnalle esimerkiksi lähdesuojan turvaamiseksi”.

Hallituksen esityksessä (HE 50/2026 vp) viitataan lähdesuojan osalta perustuslakivaliokunnan tuoreeseen linjaukseen asiassa (PeVL 30/2025 vp). Perustuslakivaliokunta on todennut, että tuomioistuimen etukäteen antama lupa ei voi korvata jälkikäteistä kontrollia sellaisenaan, koska perusoikeuden rajoituksen kohde ei voi osallistua etukäteiseen päätöksentekoon (PeVL 35/2018 vp ja PeVL 36/2018 vp). Perustuslakivaliokunta on myös korostanut sitä, että välttämätöntä luoda uskottavia korvaavia oikeusturvatakeita siltä osin kuin normaali muutoksenhakumenettely tuomioistuimeen ei tule kyseeseen asian luonteen vuoksi (PeVL 36/2018 vp).

Hallituksen esityksen (HE 50/2026 vp) säännöskohtaiset perustelut ohjaavat lakeja valmistelevia ministeriöitä, lakiesityksiä antavaa hallitusta ja laista päättävää eduskuntaa niiden huolehtiessa, että lähdesuoja varmistetaan lain tasolla, kun säädetään perusoikeuksia koskevista toimenpiteistä ja rajoituksista esimerkiksi viranomaisen tiedonsaanti-, tiedonhankinta- ja tarkastusoikeuksiin liittyen.

Medialiitto korostaa perustuslakivaliokunnan linjauksia riittävistä oikeusturvajärjestelyistä perustuslakiuudistuksen yhteydessä (PeVM 25/1994 vp). Niiden mukaisesti on oikeusturvavaatimuksen vuoksi selvää, että säädettäessä uusista toimivaltuuksista tavallisen lain tasolla on sääntelyssä huolehdittava riittävistä oikeusturva- ja valvontajärjestelyistä.

Medialiitto kiinnittää valtiovarainministeriön huomiota siihen, että perusoikeuksiin puuttuvista toimenpiteistä ja rajoituksista säädettäessä tulee lähdesuojan turvaamisen tapahtua lain tasolla, koska tuomioistuinmenettely ei ole aina käytössä. Lisäksi lainsäädännössä säätäminen selventää viranomaisen toimivaltuuksien rajoja, kun kysymys on perusoikeuksiin puuttuvista toimenpiteistä ja rajoituksista. Selkeys on käytännössä omiaan vahvistamaan myös luottamusta viranomaisen, kuten poliisin, toimintaan.

Medianvapaussäädös laajensi lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piiriä

Medialiitto kiinnittää valtiovarainministeriön huomiota siihen, että Suomea sitovan medianvapaussäädöksen 4 artikla (3. alakohta) on laajentanut lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piiriä Suomessa. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 22 § sisältää viittauksen medianvapaussäädökseen, mikä merkitsee Medialiiton näkemyksen mukaan sitä, että Suomessa on varmistettu, että medianvapaussäädöksen 4 artiklan mukainen lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piiri on otettu sellaisenaan osaksi Suomen oikeusjärjestelmää.

Luonnoksen tarkoittamat rikostiedustelun keinot voivat käytännössä kohdistua myös muihin henkilöihin kuin henkilöön, jonka luonnoksen 5 b luvun 5 §:n mukaan "voidaan henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen taikka olosuhteiden perusteella olettaa osallistuvan 3 §:ssä tarkoitettuun yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaan toimintaan". Tämän vuoksi lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piiriin laajennus tulisi ottaa huomioon asiassa. Viranomaisten toimintaa tulisi ohjata poliisilain uudistuksessa selkeällä ja informatiivisella sääntelyllä.

Medianvapaussäädöksen 4 artiklan nojalla lähdesuoja suojaa muun ohella henkilöitä, joilla on säännöllinen tai ammatillinen suhde mediapalvelujen tarjoajaan (esimerkiksi lehtikustantaja) tai sen toimitukselliseen henkilöstöön ja sitä kautta mahdollisesti hallussaan tietoja, joiden perusteella journalistisia lähteitä tai luottamuksellista viestintää on mahdollista tunnistaa. Säännöllisen ja ammatillisen suhteen käsitettä on avattu medianvapaussäädöksen johdanto-osassa. Tavoitteena on välttää journalististen lähteiden ja luottamuksellisen viestinnän suojan kiertäminen ja taata yksityis- ja perhe-elämän, kodin ja viestien kunnioittaminen perusoikeuskirjan mukaisesti.

Medianvapaussäädöksen sanamuodon perusteella vaikuttaa siltä, että säännöllisellä suhteella tarkoitetaan säännöllistä yksityistä suhdetta. Käsitteen piiriin olisi luettava henkilöt, jotka ovat vakiintuneessa ja jatkuvassa läheisessä suhteessa kyseisiin henkilöihin ja asuvat heidän kanssaan yhteisessä taloudessa. Kyse on toimittajien ja muiden medianvapaussäädöksessä tarkoitettujen henkilöiden läheisistä.

Euroopan ihmisoikeussopimus ja Euroopan unionin sekä Suomen sääntely edellyttävät lähdesuojan turvaamista

Suomea ja eduskuntaa velvoittaa tuore – Suomea sitova - EU-laki eli eurooppalainen medianvapaussäädös (2024/1083). Medianvapaussäädös asettaa jäsenvaltioille velvoitteen kunnioittaa ”mediapalvelujen tarjoajien tosiasiallista toimituksellista vapautta ja riippumattomuutta niiden harjoittaessa ammattiaan” (artikla 4.2). Lisäksi medianvapaussäädös korostaa lähdesuojan turvaamisen tärkeyttä (4.3 artikla). Medianvapaussäädöksen lähdesuojakirjausten tavoitteena on välttää journalististen lähteiden ja luottamuksellisen viestinnän suojan kiertäminen ja taata yksityis- ja perhe-elämän, kodin ja viestien kunnioittaminen perusoikeuskirjan mukaisesti.

Sananvapaus ja riippumattoman tiedonvälityksen vapaus on kirjattu Suomea velvoittaviin Euroopan perusoikeuskirjaan (11 artikla) ja Euroopan ihmisoikeussopimukseen (10 artikla). Sananvapaus, yleisön oikeus vastaanottaa tietoja ja tiedotusvälineiden riippumattomuus on turvattu myös Suomen perustuslaissa (12 §) ja edellä mainitussa medianvapaussäädöksessä (3 ja 4 artiklat). Myös laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (4 §) ja Julkisen sanan neuvoston Journalistin ohjeet (2 ja 13 kohdat) suojaavat tiedotusvälineiden riippumattomuutta ja lähdesuojaa.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Ismo Huhtanen
toimialajohtaja, uutismedia

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 21 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,2 miljardia euroa.